

CLASSES AND CULTURES. ENGLAND 1918–1951

(Osztályok és kultúrák. Anglia 1918–1951.)

Oxford University Press, 1998. 536 p.

A szerző célja az angol „nép” történetének bemutatása az adott időpontban. A „nép” többsége pedig munkásosztálybeli volt. Az időszak kezdetén a lakosság 78%-a, a végén 72%-a. Az úgynevezett „középosztály” a korszak kezdetén 21%, a végén 28%. A „felső osztályok” a lakosság 0,1 és 0,5%-át tették ki. McKibbin levonta a következtetést: Angliában volt a legnagyobb a munkásosztály aránya a világon.

Ennek megfelelően az első fejezetek, amelyek az említett három osztály gazdasági helyzetével és életformáival foglalkoznak, nagyjából tükrözik a fenti számarányokat, hiszen a munkásosztályról szóló két fejezet kétszer olyan hosszú, mint a középosztályról írottak. Részletes fejezetek szólnak ezeken túlmenően a nevelésről, vallásról, szexualitásról, majd rövidebbek a szabadidőről, a sportról, a zenéről, a filmről, a rádióról.

A 33 évet tárgyalva sok mindenről alig esik szó, amit a szerző szerint mások gyakran említenek. Churchill neve például összesen háromszor fordul elő a szövegben, Keynesé is alig, a filozófus Wittgeinsteiné vagy a költő Ellioté egyáltalán nem. Sokak szerint egy olyan könyvben, amelynek fő témája a munkásosztály és annak kultúrája, nem feltétlenül hiba ez, egy nagyobb távlatú összkép szempontjából tekintve azonban hiányérzetet okoz.

A szerző megközelítése inkább elemző, mint kronologikus, s nagymértékben a munkásság életformájának sokoldalú, színesen szőtt bemutatására irányul. Ebben benne foglaltatnak a munkások lakásviszo-

nyai, löverseny-fogadásai, nosztalgái, a nők viszonya a kultúrához, a szexualitáshoz, a hollywoodi filmek hatása, s annak a sok vonatkozásban mérhetetlenül rossz helyzetnek a leírása, amelyben a munkásság nagy része élt. A szerző stílusa igen szemléletes, vitázó és sok esetben statisztikailag alátámasztott. Ténylegesen a lakosság zömének egy olyan története, amelyet szívesen olvasunk.

Az előadottakból világos, hogy ebben az időszakban is az egyén életét, életének lehetőségeit osztályhelyzete szabta meg, akár a munkaviszonyokról, társadalmi elhelyezkedéséről, akár a nevelésről, családi állapotról, olvasmányokról vagy sporttevékenységekről legyen szó. McKibbin meggyőződése, hogy az emberek osztályhelyzete jobban meghatározó, mint földrajzi helye, vallása vagy más egyéb tényezők. Szerinte az 1920-as években jóval több osztály-összeütöközés történt, mint bármikor máskor a modern brit történelem folyamán. A két világháború közötti időszakban a szerző adatai szerint a középosztály gazdasági és társadalmi előnyökhöz jutott a munkásosztály kárára, de az 1940-es években ez megfordult, a munkásosztály életszínvonala és politikai befolyása megerősödött. A második világháború hatása rövid és hosszú távon megmutatkozott a munkásság foglalkoztatottságában, társadalmi helyzetében. (Csak egy kis részlet: 1939–41 között a szolgák, cselédek száma kétharmaddal csökkent, s ez a változás tartós maradt.)

Bár McKibbin könyvéből kimaradtak a politikusok, könyve mégis mélyen politikus. Célja ugyanis, hogy megmagyarázza, miként történhetett meg, hogy egy túlnyomóan munkásosztály alkotta társadalomban oly kevésbé változott meg a gazdaság és hatalom alapvetően igazságtalan megoszlása. Hogyan történhetett meg, hogy mindazok, akik a hatalom és a pénz birtokában voltak 1918-ban, többségében 1951-ben is kivételezett helyzetben voltak. S ehhez járul az a kérdés: miért szavazott a két háború közötti időszakban a munkásosztály fele a konzervatívokra?

McKibbin mesterien körvonalaz egy „individualista” demokráciának elnevezett állapotot, amely fenntartotta a két háború közötti időszakban az érdekek konzervatív koalícióját. A második világháború radikalizáló hatása, a teljes foglalkoztatottság, az 1945-ös munkáspárti győzelem lökést adott ahhoz, hogy az „individualista” demokrácia szociáldemokrata irányba alakuljon. De a munkásosztály maga nem sok érdeklődést mutatott a társadalmi átalakulás iránt, kivéve azokat a fejleményeket, amelyek közvetlenül érintették az életszínvonalát. Az Attlee-kormány sok vonatkozásban biztosította a munkásosztály helyzetének és biztonságának javulását, de nem kísérelt ráerőszakolni semmilyenfajta szocialista kultúrát.

A könyv bizonyos ismereteket feltételez az angol történelem fő irányáról és szereplőiről. Felvethet azonban egy nagyon lényeges kérdést, mégpedig azt, a szerző a lakosság többségének életviteléről ír, és véleménye szerint azt egy kicsiny elit befolyásolta, akkor nem mellőzhető ennek az elitnek a jellemzése sem. Egyszóval: hogyan lehet megírni a brit állam és népének történetét teljes történeti összetettségében?

A könyv rendkívül olvasmányos és valószínűleg széles körű olvasottságra számíthat, hiszen olyan klasszikus művek előzték meg, mint A. J. P. Taylor: *English History, 1914–1945* című kötete (első kiadása 1965-ben) és újabban Peter Clarke: *Hope and Glory, 1900–1990* című műve (1996-ban jelent meg). Fogadtatását minden bizonnyal a későbbi megnyilatkozásokból, kritikákból és vitákból lehet majd leszűri.